

Wstęp

„Tekst” to niezwykle bogate znaczeniowo pojęcie, definiowane w *Słowniku terminów literackich* pod redakcją Janusza Sławińskiego aż na cztery sposoby¹. Świadczy to o złożoności terminu i jednocześnie zapowiada trudności, z jakimi przyjdzie się zmierzyć każdemu badaczowi podejmującemu w swojej pracy rozważania tekstologiczne i teoretycznoliterackie. Perspektywa lingwistyczna każe traktować tekst jako „wypowiedź (zwłaszcza utrwaloną graficznie, ale także ustnie) powstałą w obrębie określonego systemu językowego stanowiącą zamkniętą i skończoną całość z punktu widzenia treściowego²”. Widać zatem, że w myśl tej definicji tekstem jest zarówno krótkie hasło reklamowe czy nagłówek, jak i obszerny cykl powieściowy. W ujęciu tekstologicznym tekst to „utrwalony – najczęściej w postaci graficznej – szereg współtworzących wypowiedź znaków językowych, których postać i porządek przyjmowane są jako niezmiennie i nie powinny ulegać przekształceniom w procesie odbioru i powielania wypowiedzi – z wyjątkiem decyzji podejmowanych w tym zakresie przez twórcę³”. Z kolei semiologia uznaje za tekst każdy wytwór kultury – obraz, utwór muzyczny, taniec, a nawet nasz wygląd czy sposób ubioru. I to właśnie ta, najbardziej pojemna znaczeniowo definicja, okazała się najbliższa autorom artykułów opublikowanych w niniejszym tomie.

1 Hasło: *tekst*, [w:] *Słownik terminów literackich*, red. J. Sławiński, Warszawa 1988, s. 528. Więcej na temat zagadnień związanych z tekstem zob. m.in.: D. Danek, *Dzieło literackie jako książka*, Warszawa 1980; K. Górski, *Tekstologia i edytorstwo dzieł literackich*, Warszawa 1978; J. Bartmiński, S. Niebrzegowska-Bartmińska, *Tekstologia*, Warszawa 2009; *Edytorstwo – tekstologia – nauka o literaturze*, red. S. Dąbrowski, Warszawa 1980; *Zarys teorii literatury*, red. M. Głowiński, A. Okopień-Sławińska, J. Sławiński, Warszawa 1991.

2 Hasło: *tekst*, [w:] *Słownik terminów literackich*, s. 528.

3 Tamże.

Publikacja stanowi pokłosie studencko-doktoranckiej konferencji naukowej „Tekst, słowo, obraz”, która odbyła się 4 czerwca 2016 roku na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Podczas spotkania uczestnicy przyglądali się rozmaitym sposobom funkcjonowania tekstu w literaturze, kulturze oraz projektowaniu graficznym. Wypunktowane poniżej zagadnienia stały się przyczynkiem do ożywczej, naukowej dyskusji:

- granica między inspiracją a plagiatem;
- ghostwriting tekstów literackich;
- literatura inspirowana innymi tekstami kultury (filmowymi, plastycznymi, muzycznymi etc.);
- recepcja tekstów zapisanych a recepcja przekazów ustnych;
- teksty i e-teksty;
- teksty nieodkryte/niezbadałe/zapomniane/zakazane;
- literatura jako nieustający dialog – intertekstualność, powinowactwa między dziełami zamierzone i przypadkowe, literatura prze-pisana;
- przekład jako interpretacja, metafora, adaptacja;
- problemy edytorskie wynikające z pierwszej edycji tekstu – autografy, rękopisy, pierwodruki, wybór podstawy wydania;
- granice ingerencji edytora w tekst;
- rejestry stylistyczne;
- słowo a media – kreatywność językowa;
- tytuł a interpretacja całości;
- problemy wieloznaczności;
- nowe konteksty interpretacyjne w adaptacjach filmowych i teatralnych;
- komiks – między słowem a obrazem;
- powieść graficzna;
- typografia jako istotne narzędzie projektowania;
- graffiti – tekst w służbie społecznej;
- językowy obraz świata;
- komunikat graficzny kontra komunikat tekstowy;
- obrazy archetypowe w kulturze.

Autorzy opracowań zawartych w niniejszej publikacji szczególnie upodobili sobie problematykę związaną z przekładem i intertekstu-

alnością, jednak w tomie nie zabrakło problematyki związanej z fotografią, projektowaniem graficznym, a także analiz *stricte* językowych. W związku z różnorodnością tematyczną, artykuły zostały podzielone na trzy kategorie – *Tekst w przekładzie*, *Związki między tekstami*, *Tekst i obraz* – które wyznaczają jednocześnie trzy części niniejszej publikacji.

Pierwszą część otwiera artykuł *Między stylem Dantego a stylem własnym. Wokół przekładów „Boskiej Komedii”*, którego autorem jest **Filip E. Czaja**. Badacz dokonał analizy porównawczej fragmentów *Boskiej komedii* w dwu przekładach – Juliana Korsaka i Edwarda Porębowicza, dzięki czemu wykazał zasadnicze różnice w poetyce i strukturze językowej tłumaczeń artystycznych doby romantyzmu i Młodej Polski. W kolejnym tekście **Joanna Hałaczekiewicz**, na przykładzie fragmentów edycji XVI-wiecznych tłumaczeń *Psalterza* na język polski, opisuje trudności, z jakimi mierzą się edytorzy przygotowujący elektroniczne edycje krytyczne. Przedmiotem opracowania **Marty Siwińskiej** są rozważania dotyczące wpływu łacińskiej pasji Jakuba de Vitry na składnię *Rozmyślań przemyskich* w opracowaniu Aleksandra Brücknera z 1907 roku oraz w nowatorskim wydaniu Wacława Twardzika i Feliksa Kellera z 2004 roku. Część tomu dotyczącą przekładu zamyka tekst **Anny i Katarzyny Wolny** poświęcony tłumaczeniu na język polski brazylijskiej poezji członków grupy poetyckiej Noigandres. Autorki prezentują możliwe strategie tłumaczeniowe, w których istotną rolę odgrywa nie tylko znaczenie tekstu, lecz także mikro – i makrotypografia.

Kolejne teksty koncentrują się na problematyce odniesień między różnymi tekstami kultury. **Agata Iżykowska** poddaje analizie wszystkie dramaty Sary Kane, uwydatniając w nich liczne związki m.in. z twórczością Seneki, Racina, Samuela Becketta czy Rolanda Barthes’a. **Rafał Maćkowiak** przygląda się zjawisku kreatywności językowej i intertekstualnym nawiązaniom zawartym w nagłówkach artykułów publikowanych w czasopismach „Pixel” i „Secret Service”, które poświęcone są problematyce gier komputerowych. **Magdalena Nowakowska** zaś bada relacje pomiędzy *Spisem cudzołożnic* Jerzego Pilcha a dwoma utworami Antoniego Libery – powieścią *Madame* oraz nowelą *Liryki lozańskie. Wariacje na temat Jerzego Pilcha*, osadzając jednocześnie gatunek powieści intertekstualnej w kontekście zjawisk postmodernistycznych.

Ostatnia, obszerna część tomu, skupia publikacje, w których najważniejszą kategorią zestawioną z tekstem jest szeroko rozumiany „obraz”. I tak, **Barbara Englander** analizuje związki poezji Julii Fiedorczuk z fotografią. Badaczka ukazuje podwójne oblicze fotografii, która z jednej strony jest medium intymnym, pozwalającym zarejestrować prywatne chwile, a z drugiej – środkiem masowego przekazu. **Barbara Krasieńska** skupia się na relacjach między tekstem a obrazem w pracach graficznych, które zaliczyć można do nurtu zwanego Polską Szkołą Plakatu. **Anna Maćkowiak** przybliży czytelnikom nowy gatunek w dziennikarstwie – fotokast i jednocześnie tworzy jego szczegółową definicję, uznając, że to multimedialny reportaż, który jest wykorzystywany przez różne media i w różnym stopniu łączy fotografię, grafikę, elementy wideo, dźwięk i tekst. Ostatni tekst, autorstwa **Hanny Żbikowskiej**, to interpretacja projektu artystycznego pt. *Alfabet*, związanego z 70. rocznicą śmierci Witkacego, którego wynikiem było utworzenie muralu. Autorka tekstu wykazuje, że proces powstawania muralu oraz jego dokumentacja stanowią integralną część projektu i są istotne dla zrozumienia całości.

Warto pamiętać, że niniejszy tom nie pretenduje do miana wyczerpującego kompendium wiedzy o poruszanych podczas konferencji zagadnieniach – stanowi jednak przyczynek do szerszej dyskusji, czemu sprzyja jego wielowymiarowość oraz mnogość sygnalizowanych problemów (około)tekstowych. Mam nadzieję, że spotka się on z Państwa uznaniem.

Z życzeniami przyjemnej i pouczającej lektury,

Ewa Mikula